

I. Sadarbība un ietekmes starptautiskajā politikā

Sasniedzamais rezultāts: izmantojot dažādus informācijas avotus un vēstures faktus, salīdzinu un novērtēju valstu, organizāciju un līderu konkrētu lēmumu sekas starptautiskajās attiecībās, izmantojot teorijas, diskusijas rezultātā veidoju lokālu proaktīvas rīcības plānu globālu problēmu risināšanai.

1. Izmantojot skolotāja dotos materiālus par starptautiskās politikās sistēmas vēsturi (piem. Catlaks, G., Ikstens, J. *Politika un tiesības vidusskolai*. Rīga, Zvaigzne ABC. 153.–156. lpp. vai citu), aktualizējiet izpratni par galvenajām idejām un jēdzieniem šajā tematā. Atbildiet uz jautājumiem.
 - 1.1. Kas tiek uzskatīti par galvenajiem starptautiskās politikas spēlētājiem?
 - 1.2. Ko nozīmē termins “aukstais karš” (raksturot terminu)?
 - 1.3. Kas ir “bipolāra pasaule” un “kapitālisma sistēma”?
 - 1.4. Ar ko atšķiras starptautiskā politika un starptautiskās attiecības?
 - 1.5. Kas starptautiskajā politikā mainījies globalizācijas rezultātā?
2. Sameklē informācijas avotos aktuālos starptautiskās politikas notikumus, sagrupē tos pēc kritērijiem, izvēloties notikuma gaitai atbilstošu sev zināmu starptautisko attiecību teoriju (piemēram, reālismu), un analizē, lai saprastu, kā jārikojas valsts vai organizācijas vadītājam (skolēns personificē sevi šai lomā) un kas vēl varētu notikt. Savu redzējumu prezentē, ņemot vērā izvēlētajā teorijas piekritēja iespējamās rīcības soļus.
 - 2.1. Apskati atgādni “Starptautisko attiecību teorijas”!
 - 2.2. Skolotāja vadībā klasē pārrunā vismaz vienu piemēru, kur katra no teorijām saskatāma darbībā.
 - 2.3. Darbojieties grupās. Katra grupa izmanto atgādni, bet turpina padziļināti izpētīt vienu no teorijām (pārlicinieties par interneta pieejamību).
 - 2.4. Grupa medijos izvēlas konkrētu aktuālu starptautiskās politikas notikumu un sagatavo argumentāciju, kas pierāda, ka šajā notikumā praksē realizējusies tieši grupas pētītā teorija. (Lai to paveiktu, grupa sevi asociē kā notikuma dalībniekus, līderus vai valstu politikas veidotājus.)
 - 2.5. Grupa prezentē sagatavoto analīzi. Argumentācijai jāpierāda, ka teorija tiek sasaistīta ar reālpolitisko praksi.
 - 2.6. Salīdziniet savus un klasesbiedru analizētos piemērus, teoriju un pieejas, un nosakiet, kuri apgalvojumi ir pamatotākie. Izvērtējiet savus līdz šim veidotos priekšstatus.

3. Lomu spēle: iejūties konkrētā tēlā un simulē viņa iespējamo rīcību politiku vai pasaules politikā nozīmīgu personu diskusijā par konkrētu, attiecīgajam laikam aktuālu problēmu, piedāvājot priekšlikumus, sadarbības variantus, rīcības modeļus!

Edgars Rinkevičs	Arturs Krišjānis Kariņš	Žozeps Borreljs
Jenss Stoltenbergs	Egils Levits	Dāvids Sasoli
Urzula fon der Leiena	Valdis Dombrovskis	Vladimirs Putins
Donalds Tramps	Angela Merkele	Emanuels Makrons
Žistēns Trido	Stēfans Levēns	Josihide Suga
Mario Dragi	Andžejs Duda	Viktors Orbāns
Kims Čenuns	Muns Džēins	Sji Džiņpins
Gitans Nausēda	Kersti Kaljulaida	Boriss Džonsons
Bašars al Asads	Hasans Rūhānī	Armens Sarkisjans
Pedro Sančess	Aleksandrs Lukašenko	Volodomirs Zelenskis
Antoniū Gutērrēss	Francisks I (Romas pāvests)	Redžeps Tajjips Erdogans

- 3.1. Izvēlies vai izlozē personību, kuru pārstāvēsi.
- 3.2. Individuāli iepazīsti izvēlēto personību, tās rakstura iezīmes, veic izpēti par šī cilvēka iepriekš paveikto, rīcības stilu un lēmumu sagatavošanas veidu (izmanto stratēģiju “pētnieciskā mācīšanās”).
- 3.3. Veic piezīmes par notikumiem, kuros iesaistījusies tevis pārstāvētā personība (līderis) un kādu no teorijām savā profesionālajā darbībā tā, tavuprāt, realizējusi.
- 3.4. Apraksti argumentus, kas ļauj tev piekrist rīcībai (kāpēc tā bija pareiza?) vai arī nepiekrist tai (kā būtu vajadzējis rīkoties?).
- 3.5. Klasē kopīgi vienojieties par konkrētu pasaulē vai Eiropā aktuālu problēmu, kuras risināšanā iesaistīsies jūsu līderi (personības).
- 3.6. Veic piezīmes, kurās plāno sevis pārstāvētās personības rīcību, sagatavo skaidrojumu vai konfrontāciju par tavas un attiecīgā politiskā tēla rīcības atbilstību vai neatbilstību situācijai (izvērtē vērtību un attieksmju atšķirības, gatavojies argumentēt).
- 3.7. Meklē sabiedrotos problēmas risināšanai, apvienojieties interešu grupās, risiniet savstarpējas diplomātiskas sarunas (nelielās grupās izspēlējiet problēmrisināšanas scenārijus, savstarpēji lietojot argumentāciju).
- 3.8. Individuāli vai grupās prezentējiet sagatavoto: veiciet materiāla izspēli – modelēšanu (piemēram, attēlojiet starptautisku konferenci par risināmo problēmu), konfrontējiet argumentus ar citu grupu skolēnu piedāvātiem argumentiem, diskutējiet, lai nonāktu pie kompromisa un vienprātīga rezultāta (gala izvērtējumā jāpamato, ka tas radīs mazāko ļaunumu, sniegs lielāko ieguvumu un tiks ievērotas ētiskās vērtības).
- 3.9. Veiciet sagatavotā un izspēlētā savstarpēju novērtēšanu.
- 3.10. Individuāli veiciet pašvērtējumu līderībai un sadarbībai, pilsoniski aktīvas līdzdalības, diskusiju un argumentācijas spējai (izmantojiet SLA un stratēģijas).

II. Kādu pieredzi sniedz 19. un 20. gadsimta starptautisko attiecību sistēmas izpēte un salīdzinājums? Piemērs – Versaļas sistēma.

Sasniedzamais rezultāts: noskaidroju Versaļas sistēmas izveides vēsturiskos apstākļus un tās darbības mērķus, lai analizētu šīs sistēmas pastāvēšanas īslaicīguma cēloņus, veidotu viedokli un diskutētu par starptautisko politiku.

Versaļas sistēma. Parīzes Miera konference (1919–1920) juridiski beidza Pirmo pasaules karu. Tika izstrādāti un parakstīti pieci miera līgumi: Versaļas – ar Vāciju (28.06.1919), Senžermēnas – ar Austriju (10.09.1919), Neijī – ar Bulgāriju (27.11.1919), Trianonas – ar Ungāriju (04.06.1920), Sevras – ar Turciju (10.08.2020). Līgumos fiksētie principi un normas noteica jauno pēckara starptautisko kārtību, kas visai ievērojami atšķīrās no tās, kāda dominēja līdz pasaules kara sākumam 1914. gadā. Vēstures literatūrā šo jauno kārtību parasti dēvē par Versaļas sistēmu.

Lai varētu izteikt viedokli un diskutēt par Versaļas sistēmas nozīmi 20. gadsimta 20.–40. gados, tev jāiegūst argumenti sava viedokļa pamatošanai.

1. 1918. gada 8. janvārī ASV prezidents Vudro Vilsons uzstājās ASV Kongresā Vašingtonā ar tā saukto “14 punktu” runu, kurā izklāstīja ASV mērķus Pirmajā pasaules karā un sniedza ieskatu priekšstatos par politisko kārtību Eiropā pēc kara. Šie punkti kļuva par Parīzes miera konferences konceptuālo pamatu.

1.1. Izlasi V. Vilsona “14 punktus” <https://www.britannica.com/event/Fourteen-Points> vai 65. lpp. no <https://www.euroclio.eu/resource/29774/>, vai arī “Pasaules vēsture vidusskolai III: hrestomātijā” Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 61. lpp.

1.2. Izlasot V. Vilsona runu, tēzu veidā uzraksti atbildes uz jautājumiem:

- kā pēc pirmā pasaules kara būtu jāveido starpvalstu attiecības;
- kādas pārmaiņas paredzētas ekonomiskajās attiecībās;
- kādām jābūt metropoles un koloniju attiecībām;
- cik lieliem jābūt valsts bruņotajiem spēkiem;
- pēc kādiem principiem jānosaka valstu robežas.

Izdomā un paskaidro ar piemēriem no ASV vēstures un ārpolitikas, kāpēc ASV prezidenta priekšstati par pēckara pasauli bija tieši šādi.

1.3. Secini, kādas pārmaiņas starpvalstu attiecību jomā paredzēja V. Vilsona “14 punktos” izklāstītie principi.

1.4. Padomā, kā tu, raugoties no mūsdienu viedokļa, vērtētu V. Vilsona priekšlikumus. Kāpēc ne visas viņa idejas Eiropas valstīm bija pieņemamas un saprotamas? Mini piemērus!

2. Parīzes miera konferencē oficiāli piedalījās 32 valstis. Uzvarētājvalstis (Antante un tās sabiedrotie) uz konferenci neuzaicināja zaudētājvalstis – Vāciju un tās sabiedrotās. Tā kā Krievijā bija mainījusies politiskā vara un lielinieki (boļševiki) ar Ļeņinu priekšgalā 1918. gada 3. martā Brest-ļitovskā bija noslēguši separātu mieru ar Vāciju, bijuši Antantes sabiedrotajai konferences durvis bija slēgtas. Konferencē nevarēja piedalīties arī jaunās, *de iure* neatzītās valstis, piemēram, Latvija. Latvijas delegācija uzturējās Parīzē jau no 1919. gada janvāra. Pirmā pasaules kara beigās sāka veidoties jauna starptautiskā sistēma, ko nostiprināja Tautu Savienības izveide 1920. gada 10. janvārī. Tā bija starptautiska organizācija, kura risinātu konfliktu jautājumus, turklāt darītu to pārrunu, ne karadarbības ceļā. Tautu savienību jeb Nāciju Līgu izveidoja 42 dibinātājvalstis.

Galveno lomu ieņēma jau tā spēcīgās pasaules valstis – Francija, Lielbritānija, Japāna un arī Itālija. Liela loma tās veidošanā bija ASV, lai arī tās dalība Nāciju Līgā izpalika, jo Kongress neratificēja Versaļas līgumu. Nāciju Līgas komitejās izskatīja jautājumus par atbrūņošanu, par miera veicināšanu un bruņotu konfliktu atrisināšanu pārrunu ceļā, par verdzības un seksuālās izmantošanas upuru aizsardzību, par narkotiku aprites ierobežošanu.

Parīzes miera konferences lēmumus sagatavoja 58 dažādas komisijas un pavisam notika 1646 sēdes. Izšķirošā loma lēmumu pieņemšanā bija t.s. “lielajam četriniekam” – Francijai, Lielbritānijai, ASV, Itālijai.

- 2.1. Izmantojot mācību literatūru un citus informācijas avotus, noskaidro Parīzes miera konferences galveno lēmējvalstu mērķus un dalībvalstis pārstāvošās personības! Iegūto informāciju fiksē sev pārskatāmā veidā (piemēram, kā domu karti vai tabulu). Tev jāatrod informācija par Franciju (Žoržs Klemanso), Lielbritāniju (Deivids Loids Džordžs), ASV (Vudro Vilsons), Itāliju (Vitorio Emanuele Orlando).
- 2.2. Latvijas delegācijas galvenais mērķis Parīzē bija panākt Latvijas atzīšanu *de iure*. Izpēti politisko situāciju Eiropā un Latvijā 1919.–1920. gadā un Latvijas delegācijas darbību Parīzē un:
 - noskaidro cēloņus un iemeslus, kas kavēja Latvijas starptautisko atzīšanu;
 - izmantojot konkrētus piemērus, skaidro, kā Latvijas valsts un tās delegācija Parīzē novērsa šķēršļus Latvijas starptautiskās atzīšanas ceļā;
 - secini, kādi bija Latvijas delegācijas darbības virzieni Parīzē;
 - izvērtē Latvijas delegācijas un atsevišķu personību (piemēram, J. Čakstes, Z. A. Meierovica, J. Seska, M. Skujenieka, J. Kreicberga, V. Skubiņa, A. Brēmera, O. Grosvalda) ieguldījumu Latvijas atzīšanā *de iure*;
 - patstāvīgi noskaidro Latvijas ceļu uzņemšanai Tautu Savienībā un izvērtē Latvijas dalību tajā.
- 2.3. Grupās apmainieties ar informāciju, kopīgi atlasiet atbilstošāko un izveidojiet informatīvu materiālu par vienas lielvalsts mērķiem un personībām, kā arī Latvijas valdības un uz Parīzi sūtītās delegācijas veikumu. Materiālā jāatspoguļo:
 - informācija par lielvalsts mērķiem, personībām, paveiktā vērtējums no izvēlētās lielvalsts skatpunkta;
 - Latvijas ceļš uz atzīšanu *de iure*;
 - Latvijas darbība Tautu Savienībā.

(Materiāla apjoms – ne vairāk kā viena A3 formāta lappuse).

3. Noskaidro, kā mainījās valstu robežas pēc miera līgumu noslēgšanas. Izmanto karti “Teritoriālie pārveidojumi Eiropā pēc Pirmā pasaules kara”: <https://enciklopedija.lv/skirklis/2578-Pirmais-pasaules-kar%C5%A1>

Atbildi uz šādiem jautājumiem!

- 3.1. Kuras teritorijas zaudēja Vācija un tās sabiedrotās?
- 3.2. Kādas jaunas neatkarīgas valstis izveidojās?
- 3.3. Kuras valstis teritoriāli bija lielākās ieguvējas? Kāpēc?
- 3.4. Vai un kā teritoriālās izmaiņas atbilda V. Vilsona 14 punktos pasludinātajam tautu pašnoteikšanās principam? Par kurām teritorijām nākotnē varēja izveidoties starpvalstu konflikti? Kāpēc?

4. No Versaļas miera līguma.

Versaļas miera līguma 231. pants.

Antantes un tās sabiedroto valstu valdības noteikti paziņo un Vācija to akceptē, ka Vācija un tās sabiedrotie ir atbildīgi par visiem tiem zaudējumiem, kādus Antantes un tās sabiedroto valstu valdības un iedzīvotāji ir cietuši karā, kuru tām uzspieda Vācijas un tās sabiedroto uzbrukums.

Traité de Versailles de 1919

Pieejams: <https://mjp.univperp.fr/traites/1919versailles8.htm>

Vācijai bija jāmaksā reparācijas. Reparāciju apjoms un maksāšanas termiņi vairākkārt mainījās.

- 4.1. Noskaidro, kad Vācija samaksāja piespriedās reparācijas un kuras valstis tās saņēma.
- 4.2. Kā pakāpeniski mainījās uzvarētājvalstu attieksme pret Vāciju reparāciju jautājumos? Kāpēc? Kādi notikumi to apliecina?
- 4.3. Vācijai bija ne tikai jāmaksā reparācijas, bet tika noteikti vēl citi ierobežojumi. Kādi?
- 4.4. Izvērtē, kā Versaļas līgumā paredzētās sankcijas pret Vāciju ietekmēja tās iekšpolitiku un starpvalstu attiecības? Pamato viedokli ar konkrētiem piemēriem.

5. Galvenā – Versaļas miera līguma nozīmi, mēdz raksturot dažādi.

- A. [...] šodien nevienam tā īsti nav pat viena laba vārda, ko teikt par Versaļas miera līgumu. Tas netiek augsti vērtēts. No vienas puses, pastāv kritika, ka šis līgums ir represīvs, pārmērīgi represīvs: tajā par karu tiek vainota tikai Vācija, tas piespriež Vācijai smagas reparācijas, maksājumus.
- B. [...] tas [Versaļas līgums] nebija represīvs, vācieši bija pelnījuši šo līgumu, un, ja vācieši būtu uzvarējuši karā, viņi būtu uzspieduši tieši tikpat bargu līgumu pretējai pusei.

(Stīvens Kotkins. *Pagriezienu punkti: Vakardienas pasaule. Jesajas Berlina piemiņai veltītā lekcija Rīgā 2018. gada 13. decembrī.*)

Pieejams: <https://satori.lv/article/pagriezienu-punkti-vakardienas-un-ritdienas-pasaule>

- 5.1. Izvēlies vienu no apgalvojumiem! Apkopo jau izziņāto un uzraksti argumentus apgalvojuma pamatošanai!
- 5.2. Tu zini, ka Parīzes miera konferencē pieņemtie lēmumi nenovērsa Otro pasaules karu. Kādus padomus tu, raugoties no mūsdienu skatījuma, dotu Parīzes miera konferences vadošo lielvalstu vadītājiem, lai, iespējams, varētu novērst totalitāru un autoritāru režīmu izveidi un jauna kara izcelšanos.

6. Uzmanīgi izlasi G. Reires vērtējumu par Tautu Savienību!

“Tautu Savienības leģenda ir labi zināma – Pirmā pasaules kara uzvarētāji tajā saskatīja vīziju kā struktūrai, kas nodrošinātu, ka Pirmais pasaules karš bijis “karš, kas izbeidza visus karus”. Tās izveide 1920. gadā, pirmkārt, iezīmēja apņemšanos starpvalstu attiecības veidot multilaterālisma garā. Otrkārt, tā bija apņemšanās novērst nākotnes karu, un tas bija paveicams kolektīvās drošības apstākļos. Šis princips balstās pieņēmumā, ka regulēta, institucionalizēta kārtība, kas balstās principā “visi pret vienu”, nodrošina lielāku stabilitāti nekā neregulēta, pašpalīdzībā balstīta balansēšana, kas vadās pēc principa “katrs pats par sevi”. [...] Latvijas pieredze Tautu Savienībā vislielākajā mērā izriet no tālaika starptautiskās kārtības pamatiezīmēm. No vienas puses, “Tautu Savienības

definētie kolektīvās drošības principi bija izdevīgi tieši mazajām valstīm, it īpaši Baltijas valstīm. Latvijai kā jaunai valstij bija svarīgi nostiprināt savu atpazīstamību un prestižu starptautiskajā sabiedrībā”.[..]

Starpkaru periods neradīja multilaterālismu, tas radīja tikai iedīgli procesiem, kas sākās pēc Otrā pasaules kara. No starptautisko attiecību attīstības viedokļa šim sākuma posmam ir liela nozīme – notika eksperimentēšana ar jaunām idejām un pirmie mēģinājumi jaunas starptautiskās sistēmas radīšanā. Tie neizdevās, tomēr kā praksē ieviešama vērtību un normu sistēma netika atmesta. Šis periods pierāda, ka idejas var ietekmēt starptautisko attiecību attīstību gan regulatīvu normu, gan konstitutīvu normu veidā. Lai arī starpkaru periodā Latvijas pieredze multilaterālu attiecību veidošanā nebija veiksmīga, tā netika atmesta kā nederīga. [...] Tā [Tautu savienība] kodificēja daudzas mūsdienu starptautiskajās attiecībās valdošās idejas – kolektīvo drošību, pašnoteikšanos un multilaterālo sadarbību, tādējādi mēģinot iedibināt pamatu mierpilnai pasaules kārtībai. Neskatoties uz Tautu Savienības kā organizācijas grandiozo neveiksmi, šīs idejas turpināja dzīvot un vēlāk veidoja pamatu mūsdienu liberālajai starptautiskajai kārtībai.”

Reire G. *Multilaterālisms un Latvija*. 33., 43. lpp. Latvijas ārlietu simtgade, IV sējums: Pasaules doma un Latvija. / Red. Andris Sprūds, Valters Ščerbinskis, Kārlis Bukovskis. – Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts. Pieejams: <https://www.lai.lv/publikacijas/latvijas-arlietu-simgade-pasaules-doma-un-latvija-822>

6.1. Noskaidro jēdziena “multilaterālisms” nozīmi.

6.2. Uzraksti uz vienas A4 formāta lappuses eseju par tematu “Tautu Savienības idejas par kolektīvo drošību, pašnoteikšanos un multilaterālo sadarbību turpināja dzīvot un vēlāk veidoja pamatu mūsdienu liberālajai starptautiskajai kārtībai”.

7. Lai pārdomāti atbildētu uz jautājumiem un veiktu uzdevumus, atbildes uz jautājumiem līdztekus mācību literatūrai meklē arī šādos avotos.

Apals G. *Pašnoteikšanās un Latvija*. 8.–29. lpp. Latvijas ārlietu simtgade, IV sējums: Pasaules doma un Latvija. / Red. Andris Sprūds, Valters Ščerbinskis, Kārlis Bukovskis. – Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts. Pieejams: <https://www.lai.lv/publikacijas/latvijas-arlietu-simgade-pasaules-doma-un-latvija-822>

Reire G. *Multilaterālisms un Latvija*. 33., 43. lpp. Latvijas ārlietu simtgade, IV sējums: Pasaules doma un Latvija. / Red. Andris Sprūds, Valters Ščerbinskis, Kārlis Bukovskis. – Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts. Pieejams: <https://www.lai.lv/publikacijas/latvijas-arlietu-simgade-pasaules-doma-un-latvija-822>

Feldmanis I. *Latvijas starptautiskās atzīšanas panākšana*. 39.–52. lpp. Latvijas ārlietu simtgade, II sējums: Darbi un personības. / Red. Diāna Potjomkina, Andris Sprūds, Valters Ščerbinskis. – Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 2017. Pieejams: <https://www.lai.lv/publikacijas/latvijas-arlietu-simgade-darbi-un-personibas-658>

Taurēns J. *Latvija pie Tautu Savienības stūres: Latvijas ievēlēšana Tautu Savienības padomē*. 88.–102. lpp., Latvijas ārlietu simtgade, II sējums: Darbi un personības. / Red. Diāna Potjomkina, Andris Sprūds, Valters Ščerbinskis. – Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 2017. Pieejams: <https://www.lai.lv/publikacijas/latvijas-arlietu-simgade-darbi-un-personibas-658>

Treijs R. *Latvija un pirmā globālā starptautiskā organizācija*. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/54043>

Zemīte L. *Un Latvija kā līdztiesīga nostājās pasaules valstu saimē*. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/33815>

Versaļas sistēma – zaudētāju sodīšana vai jauna kārtība, 77.–85. lpp. *Tautu Savienības radīšana – panākums vai neveiksme*, 86.–90. lpp. Pieejams: <https://www.euroclio.eu/resource/29774/>

Latvijas līdzdalība Parīzes miera konferencē 1919.gadā. <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/siis-dienas-aciim/latvijas-lidzdaliba-parizes-miera-konference-1919.gada.a115516/>

III. Starptautisko organizāciju ietekme uz valsts attīstību un iedzīvotāju labklājību

Sasniedzamais rezultāts: izzinu Latvijas valsts attīstības prioritātes 2027. gadam un plānoju pilsoniski aktīvu rīcību lokālu un globālu jautājumu risināšanā demokrātiskas sabiedrības stiprināšanai. (S.2.1.)

1. Izpēti Latvijas Ārlietu ministrijas mājaslapā esošo infografiku “Jomas, kurās OECD izvērtējumi, dati, standarti un rekomendācijas sniegušas vislielāko ieguldījumu” <https://www.mfa.gov.lv/aktualitates/zinas/jaunakas-infografikas/61573-jomas-kuras-oecd-izvertejumi-dati-standarti-un-rekomendācijas-sniegusas-vislielako-ieguldijumu> **un veic uzdevumus!**

- 1.1. Kurās jomās OECD ir sniegusi Latvijai rekomendācijas? Izsaki savas domas par rekomendāciju nozīmību tavas labklājības uzlabošanā!
- 1.2. Pievērsies konkrētai jomai, piemēram, videi. Nosauc un paskaidro, ko Latvijas valdība un atbildīgās institūcijas ir darījušas un dara, lai izpildītu starptautiskās organizācijas rekomendācijas! Pamatinformācijai izmanto dokumentu “Informatīvais ziņojums par Latvijas dalību OECD laika periodā no 2017. gada jūlija līdz 2018. gada jūlijam” vai jaunāko pieejamo ziņojumu LR ārlietu ministrijas mājas lapā! https://www.mfa.gov.lv/images/OECD_2019/1._Info_zinojums_2017_2018.pdf

Padomi uzdevuma veikšanai:

- a) rekomendācijā atrodi atslēgas vārdus, piemēram, vides jomā tie ir atkritumu apsaimniekošana, aprites ekonomika, depozītu sistēma;
 - b) katru atslēgas vārdu ievadi Google vai citā meklētājā, lai izprastu, ko tas nozīmē un kādas iniciatīvas ir veiktas, atlasi uzticamākās mājaslapas (valsts un institūciju veidotās);
 - c) atrodi atbilstošo informāciju, lai nosauktu un izskaidrotu valdības, Saeimas un citu institūciju veiktās darbības;
 - d) salīdzini iegūto informāciju ar dokumentu “Informatīvais ziņojums par Latvijas dalību OECD laika periodā no 2017. gada jūlija līdz 2018. gada jūlijam” (vai jaunāku dokumentu);
 - e) veido argumentētu viedokli un izvērtē institūciju darbības!
- 1.3. Klasē vai grupā dalieties ar iegūto informāciju! Veidojiet kopsavilkumu par OECD rekomendāciju izpildi Latvijā.
 - 1.4. Veido savu argumentētu vērtējumu, secinot, vai atbildīgās institūcijas ir kaut ko darījušas rekomendāciju izpildei un vai tās dara to pietiekami.
 - 1.5. Lielākā rekomendāciju daļa attiecas uz katru no mums. Uzraksti, ko tu un tavu tuvāko cilvēku grupa varētu darīt, lai īstenotu OECD rekomendācijas konkrētā jomā savā ikdienā.
 - 1.6. Veidojiet kopīgu darbību sarakstu klasē. Diskutējiet par sasniegumiem.

2. Veidojiet grupu prezentācijas par globāli atbildīgu un lokāli aktīvu darbību plānu savā kopienā, lai sasniegtu Nacionālajā attīstības plānā 2027. gadam paredzētās prioritātes!

Padomi uzdevuma veikšanai:

- a) sadalieties grupās pa 4 skolēniem un vienojieties par uzdevumiem (katram dalībniekam jāuzņemas atbildība par konkrētu darbu grupā);
- b) izvēlieties vienu Nacionālā attīstības plāna 2027. gadam (NAP2027) prioritāti <https://www.pkc.gov.lv/nap-2027/atbalsti-prioritates> un izlasiet prezentācijas vērtēšanas kritērijus (1. pielikums);
- c) Pārresoru koordinācijas centra mājas lapā noskatieties piedāvāto videofragmentu par prioritāti, izlasiet aprakstu, izpētiet infografiku “Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam” <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Fundament%C4%81lie%20p%C4%81rmai%C5%86u%20virzieni%2C%20strat%C4%93%C4%A3iskie%20m%C4%93r%C4%B7i%2C%20priorit.jpg>;
- d) pretstatiet un salīdziniet iegūto informāciju/datus ar OECD ieteikumiem;
- e) apkopojot informāciju, izmantojiet 1. uzdevumā iegūtās zināšanas un darbību sarakstu;
- f) veidojiet globāli atbildīgu un lokāli aktīvu darbību plānu savā kopienā, lai sasniegtu prioritāti;
- g) prezentējiet plānu klasē. Izvērtējiet plānu pēc 1. pielikumā dotajiem kritērijiem.

Sasniedzamais rezultāts: izvērtēju globalizācijas riskus, kuri rodas, veidojoties multinacionālām korporācijām, piedāvāju risinājumu kādai no vides vai sociālo jautājumu problēmām, kuras radušās globalizācijas procesā.

3. Izlasiet 2. pielikumā piedāvātos avotus, apskatiet karti par pārnacionālo kompāniju (transnacionālo korporāciju) ietekmi uz nacionālo valsti un globālo ekonomiku un veiciet uzdevumus!

- 3.1. Valsts pamatpazīmes ir teritorialitāte (noteikta teritorija ar skaidri definētām robežām, uz kuras pārvaldīšanu valsts pretendē), suverenitāte (valsts ir augstākais varas nesējs dotajā teritorijā, kurš šajā teritorijā izdod likumus), autonomija (valsts reālā spēja neatkarīgi definēt un sasniegt politiskos mērķus, uzturēt savas teritorijas pārvaldīšanas vienotību, sadarboties ar citām valstīm). Analizējiet, kā mainās nosauktās valsts pazīmes pārnacionālo kompāniju ietekmē! Centieties minēt konkrētus piemērus! Izmantojiet informāciju no plašsaziņas līdzekļiem un zināšanas ģeogrāfijā!
- 3.2. Izsakiet savu viedokli par pārnacionālo kompāniju ietekmi uz cilvēktiesībām un cilvēka personīgo brīvību! Viedokli argumentējiet ar piemēriem!
- 3.3. Pretstatiet avotus C un D! Kuri ir nabadzīgākie pasaules reģioni? Kāpēc pie tik liela pārtikas produktu pārpalikuma cilvēki pasaulē cieš badu? Argumentējiet viedokli (izmantojiet www.worldmapper.org)!
- 3.4. Uzrakstiet tēzes par pārnacionālo kompāniju ietekmi uz globālo ekonomiku, valstu politiku un indivīdu! Izvirziet idejas, kā individuālajā līmenī varētu samazināt pārnacionālo kompāniju ietekmi uz indivīdu! (Tēze ir īsi formulēts atzinums, secinājums.)
- 3.5. Sarīkojiet klasē punktēto diskusiju “Pārnacionālo kompāniju ietekme Latvijā un pasaulē ir nozīmīga politikas veidošanā”.

1. pielikums

**Vērtēšanas kritēriji savā kopienā īstenojama globāli atbildīga
un lokāli aktīva darbību plāna atgriezeniskajai saitei**

Kritērijs/punkti	1	2	3
Darbību plāna atbilstība NAP prioritātei un aktualitātei vietējā kopienā	Ir darbības plāns, tas atbilst kādai NAP prioritātei. Izpratne par prioritātes nozīmi vietējās kopienas labklājības veicināšanā ir nojaušama.	Ir pēctecīgu darbību plāns, tas atbilst NAP prioritātei. Ir daļēja izpratne par prioritātes nozīmi vietējās kopienas labklājības veicināšanā.	Ir izstrādāts pēctecīgu darbību plāns, kas atbilst NAP prioritātei. Ir faktos pamatota izpratne par prioritātes nozīmi vietējās kopienas labklājības veicināšanā.
Darbību plāna atbilstība globāli atbildīgai un lokāli aktīvai rīcībai	Darbības plānā skolēni daļēji pamato konkrēto rīcību ietekmi uz globālajiem procesiem. Piedāvā reāli īstenojamas darbības, kuras jāveic vietējās kopienas locekļiem un amatpersonām, nav izpratnes par reālo situāciju kopienā (plāns ir pārāk optimistisks vai pārāk pesimistisks).	Darbības plānā skolēni pamato konkrēto rīcību ietekmi uz globālajiem procesiem. Piedāvā un skaidro reāli īstenojamas darbības, kuras jāveic vietējās kopienas locekļiem un amatpersonām, ir izpratne par reālo situāciju kopienā.	Darbības plānā skolēni pamato konkrēto rīcību ietekmi uz globālajiem procesiem, skaidro cēloņsekas. Piedāvā un skaidro precīzas, ilgtspējīgas, reāli īstenojamas darbības, kuras jāveic vietējās kopienas locekļiem un amatpersonām, ir izpratne par reālo situāciju kopienā.
Prezentācijas kvalitāte	Prezentācijā piedalās mazāk par 50 % grupas dalībnieku. Ir izmantots vizuālais materiāls un stāstījums. Prezentētāji lasa informāciju, iekļaujas noteiktajā laikā, informācija ir daļēji saprotama klausītājiem. Vizuālajā materiālā ir dažas gramatiskās un informācijas organizēšanas kļūdas (burtu lielums, krāsa, informācijas uzskatāmība).	Prezentācijā piedalās vismaz 50 % grupas dalībnieku. Vizuālais materiāls daļēji saistīts ar stāstījumu. Prezentētāji lasa informāciju, iekļaujas noteiktajā laikā, informācija ir klausītājiem saprotama. Vizuālajā materiālā ir dažas gramatiskās un informācijas organizēšanas kļūdas.	Prezentācijā piedalās vismaz 50 % grupas dalībnieku. Ir izmantots vizuālais materiāls un stāstījums, tie ir savstarpēji papildinoši. Stāstījums iekļaujas noteiktajā laikā, ir saprotams, klausītājus uzrunājošs. Vizuālais materiāls atbilst gramatikas un noformējuma likumiem (burtu lielums, krāsa, informācijas uzskatāmība).
Sadarbība grupā	Paziņo savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, daļēji izprot indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību, cieņpilni izturas pret grupas biedriem, daļēji veic uzticētos pienākumus grupas mērķu sasniegšanai.	Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, daļēji izprot indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību.	Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību, cieņpilni izturas pret grupas biedriem, atbildīgi veic uzticētos pienākumus grupas mērķu sasniegšanai.

2. pielikums

Teksti 3. uzdevumam par pārnacionālajām korporācijām, valsti un globālo ekonomiku

A

“Kas valda pasaulē – valstis vai pārnacionālās kompānijas?”

“Globalizētajā pasaulē valsts kā tradicionālā institūta loma samazinās. Arvien lielāka nozīme ir dažādām finanšu korporācijām, starptautiskām organizācijām, kā arī biznesa pārstāvjiem. Daži fakti. No simt pasaules lielākajām ekonomikām 51 ir korporācija, bet 49 ir valstis. Pasaules 200 lielāko korporāciju pārdošanas apjomi pieaug straujāk nekā visas pasaules ekonomiskā aktivitāte. Pasaules 200 lielāko korporāciju pārdošanas apjomi ir lielāki nekā visām pasaules valstīm kopā, ja neskaita desmit lielākās pasaules valstis pēc nacionālā kopprodukta. Desmit lielāko korporāciju apgrozījums ir lielāks nekā simt mazo valstu apgrozījums. Šādu un līdzīgu uzskaitījumu varētu turpināt. Vērojot pasaulē notiekošo, globalizācijas pētnieki atzinuši, ka viens no svarīgākajiem jautājumiem globalizācijas kontekstā ir nācijvalsts lomas mazināšanās. Tā kā aizvien lielāku daļu ražošanas resursu kontrolē milzīgas starptautiskas korporācijas, tās gūst arī milzīgu peļņu. To rokās ir apjomīgi finanšu līdzekļi, tās ietekmē arī politiku.

Ļoti bieži arī Latvijā tiek runāts, kādas intereses aizstāv viens vai otrs politiķis. Tomēr pasaules mērogā Latvija kā tirgus ir pārāk mazs un neinteresants. Jāliek lietā loģiskā domāšana, lai saprastu, kāpēc kādu milzīga uzņēmuma vadītāju interesē daudz lielāks tirgus, piemēram, Viduseiropa un Austrumeiropa kopā vai vispār Eiropa kā vienots tirgus. Ņemot vērā šāda vienota tirgus apjomu, varam arī iedomāties, ko viena vai otra korporācija būtu ar mieru darīt, lai ietekmētu sev labvēlīgu nosacījumu radīšanu.”

Publicēts oficiālajā laikrakstā «Latvijas Vēstnesis», 20.04.2005, nr. 62
<https://www.vestnesis.lv/ta/id/106274> (skatīts 10.07.2020)

B

LU Ekonomikas un vadības fakultātes profesors Andris Deniņš “Mazās ekonomikas globalizācijas nāves ēnā”

“Ja noteikta cilvēku grupa valsts formā reiz veidoja un pastāvēja pie nacionālām vērtībām, tad mūsdienās globālo procesu ietekmē šo nacionālo valstu virzienu, nereti pat pašām valstīm nemānot, diktē transnacionālas korporācijas. Šīs korporācijas balstās ekonomiskās vērtībās, nacionālas un sociālas vērtības nostādot otrajā plānā kā sadrumstalotas un globāli nenozīmīgas. Gluži kā tas iekārtots dabā, kur izdzīvo stiprākais, lielo un ietekmīgāko valstu ekonomikas “aprij” mazo valstu ekonomikas, padarot cilvēku par globālā tirgus produktu patērētāju – pat ja gadās, ka tas ir pretrunā morālajām normām. Tā ir kā spēle, kuras lielie spēlētāji nekad neļaus mainīt noteikumus mazspējīgākiem jaunpienācējiem.

Mūsdienu modernās pasaules cilvēks lepojas ar savu brīvību, nereti ar lepnumu sauc sevi par pasaules pilsoni, jo to atļauj viņa tiesības – pārvietošanās brīvība, viedokļa un vārda brīvība, rīcības brīvība. Tomēr globalizācijas procesi šīs cilvēka pamatbrīvības, ko cilvēce šķietami ir izcīnījusi, padara par ilūziju, jo cilvēks, patērētājs būdams, dzīvo, izpildot konkrētu organizāciju intereses.”

<https://www.delfi.lv/news/versijas/andris-denins-mazas-ekonomikas-globalizācijas-naves-ēna.d?id=48482601>
06.02.2017. (skatīts 10.07.2020)

C

Inga Belousa “Pārtikas atkritumu globālās ekonomiskās, vides un sociālās ietekmes”

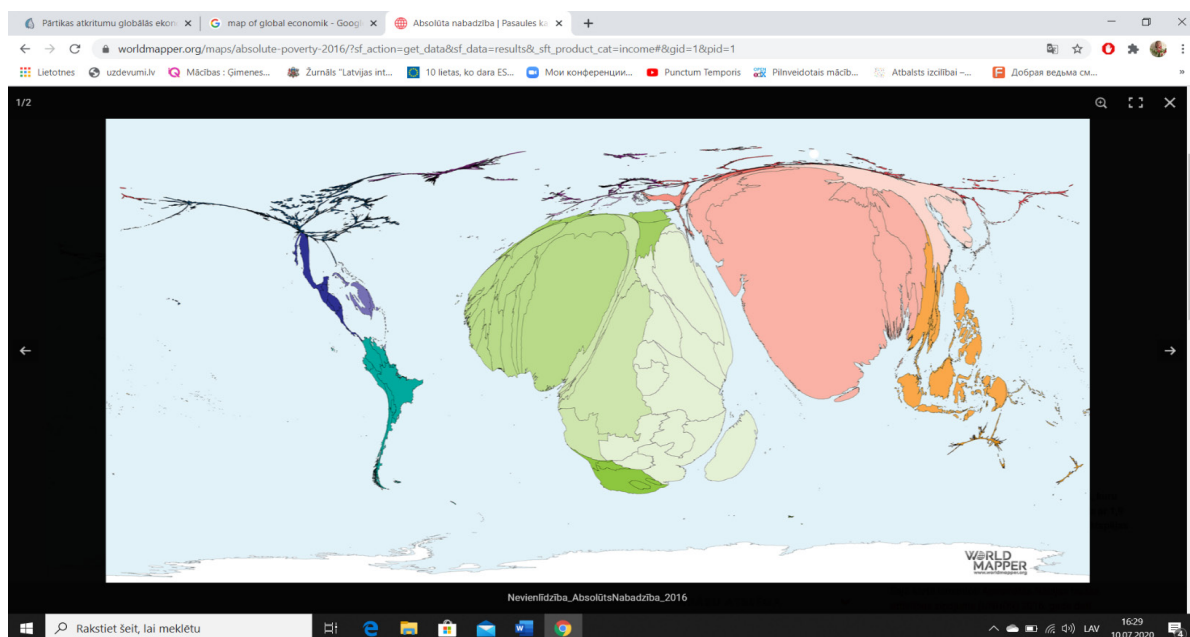
“Viena trešā daļa no visas pasaulē saražotās pārtikas – apmēram 1,3 miljardi tonnu gadā – tiek izmesta atkritumos [1], kas veido aptuveni 30 % no saražoto produktu daudzuma. Turīgās valstīs, tai skaitā Latvijā, katru gadu atkritumos izmet tik daudz pārtikas, cik saražo visā Subsahāras Āfrikas reģionā. Ar visā pasaulē izmestās pārtikas daudzumu varētu pabarot 3 miljardus cilvēku. Īpaši saistoši tas būtu 821 miljoniem no pasaules 7,7 miljardiem iedzīvotāju, kam 2017. gadā pārtika nav bijusi pieejama pietiekošā daudzumā [2]. Tāpēc pārtikas pārprodukcija un izmešana atkritumos, kad ir tik liels badā un ar nesabalansētu uzturu dzīvojošs cilvēku skaits, raisa pārdomas arī par ētisku atbildību pasaules mērogā.

Pasaules nabadzīgākajos reģionos pārtikas atkritumu daudzums gada laikā ir tikai 6–11 kg uz vienu iedzīvotāju [3]. ES katru gadu izšķērdējam gandrīz 90 miljonus tonnu pārtikas jeb vidēji 180 kg pārtikas produktu uz vienu iedzīvotāju [4]. Ar šo izšķērdētās pārtikas daudzumu varētu deviņas reizes paātrināt 55 miljonus cilvēku, kam Eiropā nav pietiekoši daudz pārtikas. Taču izniekota pārtika nav tikai **ekonomisks zaudējums** – izšķiesta nauda.”

<https://www.zalabriviba.lv/jaunumi/partikas-atkritumu-globalas-ekonomiskas-vides-un-socialas-ietekmes/>
(skatīts 10.07.2020)

D

Absolūtā nabadzība 2016. gadā

Karte no

https://worldmapper.org/maps/absolute-poverty-2016/?sf_action=get_data&sf_data=results&_sf_product_cat=income